

THEDE PALM:

De Finlandsfrivilliga

Finlandsfrivilliga kallades de som på ett eller annat sätt deltog i Finlands två krig med Sovjetunionen, Vinterkriget 1939–40 och Fortsättningskriget 1941–44. Ingen kunde tvinga dem att gå med; Sverige stod ju utanför. Många kände att för dem fanns ett tvång: "Finlands sak är vår" hette det, och de drevs av sin plikt känsla. Andra hade skäl som kunde vara vad som helst från äventyrlusta till tillfredsställelsen att på ett hederligt sätt komma undan familjebekymmer. Ett hade alla gemensamt. De anmälde sig mot den svenska regeringens vilja. Inte ofta har en folkrörelse blivit så motarbetad av de styrande.

Svenska frivilliga i Finland 1939–1944.
Militärhistoriska förlaget, Stockholm
1989

När man talar om de Finlandsfrivilliga tänker man i allmänhet på de c:a 8 600 man som anmälde sig till krigstjänst. Andra, ungefär 1 500 man, anmälde sig till annan hjälp, exempelvis till lantarbete eller till reparationsarbeten av olika slag. De gjorde uppskattade insatser, som inte var sämre därför att de inte utfördes under livsfara. Men inte heller alla de över 8 000 deltog i kriget. En del skickades nästan genast hem som fysiskt för svaga eller för dåligt utbildade. Andra visade sig vara olämpliga på andra sätt. Ytterligare andra blev skadade eller sjuka – köldskadorna kunde vara svåra och lunginflammationer botades ännu inte med penicilin.

Den stora och rikt illustrerade bok, som nu utgivits av Förbundet Svenska Finlandsfrivilliga "Svenska frivilliga i Finland 1939–1944" kan sägas tillägnad

minnet av de 126 stupade och av de krigsskadade. I ett förord skriver förbundets ordförande Mascoll Silfverstolpe på gränsen av en ursäkt att av dem som lämnat bidrag till boken finns två som inte var med i Finland. Ja, varför inte? Alla kan inte skriva ned sina minnen och gamla minnesbilder är inte alltid detsamma som historia. De två har var för sig skrivit utmärkta, väl genomarbetade uppsatser. Claës Skoglund, som behandlat bakgrunden till de finsk-sovjetiska kriget, har visserligen börjat med Finland under tidig medeltid, vilket förefaller överdrivet. Men detta är närmast ett utslag av utgivarnas välvilja: författarna har tilldelats ett ibland förvånande stort utrymme för sina bidrag. Detta gäller emellertid inte den andra av de två nämnda författarna, Göran Andolf. Denne har skrivit om frivilligkåren under Vinterkriget i en klarläggande uppsats.

Wilhelm Odelbergs korta, återhållsamma översikt av tiden mellan mars 1940 och Fortsättningskrigets början i juni 1941 bör också omnämnas. Själv kallar han den en komprimerad betraktelse över Fortsättningskrigets förhistoria. Väsentligt är att Odelberg klart ansluter sig till dem som menat att Finland förberedde en samverkan med Tyskland i ett kommande krig med Sovjetunionen. Teorierna att Finland skulle ha "råkat" följa med tyskarna in i ett krig är ohållbara. Sanningen har ibland varit obehaglig att erkänna, men den är värd sitt pris.

Förutsättningarna för frivilligt deltagande i Fortsättningskriget var helt andra än de varit vid Vinterkrigets utbrott. Det var inte längre fråga om ett överfall på ett ensamt Finland. Tyskland, Hitler, överföll Sovjetunionen med Finland som

medhjälpare. Att ett antal frivilliga likafullt ställde upp möttes inte med entusiasm här hemma. Bland dem fanns emellertid flera yngre officerare, som tydligen ville skaffa sig erfarenheter. De kunde också, om de så ville, åberopa att först Moskvafreden 1940 och sedan ockupationen av de baltiska staterna demonstrerade de avsikter som Stalin hade med Östersjön, där också Sverige kunde bli hotat.

PER DAHL:

Ett gyllne moln

Vad skriver man om de böcker som verkligen griper tag i läsaren? "Köp dem, läs dem!"? I sådana fall verkar det enbart förmätet att komma med egna ord om det författaren redan skildrat.

Anatolij Pristavkin: **Ett gyllne moln över Kaukasus**. Norstedts 1989

En sådan bok är "Ett gyllne moln över Kaukasus" av den sovjetiske Anatolij Pristavkin, ett barnhemsbarn som nu skildrar två barnhemsbarns, tvillingars, liv sedan de evakuerats från svältens Moskva till det nyligen återerövrade Kaukasus 1944. Kaukasus — en läsare tänker kanske på den fräschör med vilken miljön skildrades av Lermontov i "Vår tids hjälte" eller av Tolstoj i "Hadschi Murat". Men kan den klarheten och omedelbarheten nå fram till Pristavkins? Barnen, barnhemsföreståndare och lärarinnor möter det paradisiska bergslandskapet där det inte minst finns mat (åtminstone om man är bra på att

Hur de till sist ganska få svenskarna användes vid Hangö och sedan på Svirfronten och i striden om Viborg framgår av detaljerade berättelser i boken.

Sist finner man en förteckning över stupade och till döds skadade. Den ansluter till en kort skildring av Hans Åkerhielm om hur en fältpräst upplevde kriget. Tillsammans utgör de en värdig epilög till en värdefull bok.

stjäla)! men de möter också ondskan här som kolonister hopfösta att befolka de dalar vars tidigare invånare, tatarerna, massdeporterats till Sibirien. I "Vår tids hjälte" uppträder bergsborna som ett slags romantiska indianer. Så också i denna bok de tatarer som flytt, men utan all romantisk försköning. Det är lätt att förstå hatet mellan dagens armenier, abchaser, georgier och azerbadjaner efter Pristavkins skildring av konflikternas sist utbildade rot-skott.

Pristavkins storhet ligger i hans förmåga att lyfta sig över hatet. Det han beskrivit i boken måste till stor del vara självupplevt, men han förmår skildra inte bara sina egna utan även fienden med värme och inlevelse, trots att han måst uppleva något av det allra hemskaste ett barn kan ställas inför. Om kännetecknet på en verkligt stor författare är att han förmår låta tragedin följa komedin utan att ge avkall på vare sig sanning eller mänsklighet, då är Pristavkin stor. Läs hans bok!